

Informatizare, automatizare și programe pentru bibliotecă

MELANIA SUCIU
Biblioteca Județeană Mureș

1. Aspecte ale informatizării bibliotecilor

Orice activitate umană este mai mult sau mai puțin tributară cărții. În cărți s-au adunat de-a lungul timpului cunoștințele, gândurile, ideile omenirii. Chiar și fenomenele neelucidate sau neînțelese au făcut să curgă râuri de cerneală. Cărțile s-au adunat în biblioteci, unde pot fi găsite, studiate, reprezentând ansamblul cunoștințelor umanității și permit informarea fiecărui individ în orice domeniu dorește.

Putem spune despre carte că este o minunată invenție a omului, menită să modifice spiritul, să conserve trăiri, evenimente, probleme universale sau personale. Dar tot așa de bine, cartea este capcana cuvintelor, căci nu toți cei care parcurg rândurile unei cărți pot considera că au pătruns în tainele conținutului acesteia. O carte trebuie înțeleasă pentru că este un obiect destinat comunicării între spirite prin intermediul materiei, punte de legătură între spațiul stărilor sufletești și spațiul fizic.

Cartea ni se înfățișează, ni se destăinuie sub formă scrisă. Plăcerea de a parcurge rândurile, de a răsfoi paginile este una sublimă. Din vremurile când omul folosea pentru scris și citit papirusul și până astăzi, cartea scrisă nu s-a schimbat.

Într-o societate în schimbare, cum este societatea noastră, se simte tot mai acut nevoia de informație. Și oare nu biblioteca este instituția complexă, pentru care, rațiunea existenței sale este de a oferi acces la informație, la cunoaștere - fundament al culturii intelectuale?

Biblioteca, în calitatea sa de centru informativ, educativ și recreativ, trebuie să fie o instituție prietenoasă, în care cititorul să se simtă bine, relaxat și confortabil, și mai presus de orice, să fie ajutat să găsească într-un timp relativ scurt informația necesară. Bibliotecarul este, și trebuie să rămână, puntea de legătură dintre cititor și informație, interpretul care traduce o întrebare într-un răspuns apropiat.¹

Pe măsura dezvoltării culturale a umanității, cartea și-a consolidat pozițiile,

¹ Doina Banciu, *De la biblioteca electronică la biblioteca virtuală*, în *Cartea electronică* – coord. D. Banciu. București, Editura Ager, 2001.

s-a rafinat, a devenit polarizantă pentru valoarea intelectuală. După tribulații și orgolii trecătoare, celelalte mijloace mass-media s-au reorganizat, într-un fel sau altul, în jurul cărții, sporind-o, demonstrându-i plenitudinea. Aproape toate celelalte mijloace mass-media au venit spre carte, deși inițial o negaseră, ca spre izvorul și împlinirea lor. Ele o pot adânci, pot fluidiza zone particulare ale comunicării, pot să-i ajute pe cei care au capacități mai reduse de abstractizare, pe cei în care cuvântul nu răsună destul, pot satisface pe cei care sunt legați de proprietatea unor forme particulare de mesaj, dar nu pot și nici nu trebuie să o înlocuiască. Cartea se poate regăsi în misiunile ei profunde, mult mai bine într-o realitate multimedia, decât într-un cadru monopolizat. Ea își sporește valoarea atunci când rămâne legată de sferile esențiale ale valorii.²

Orice instrument care va lăsa liberă relația individuală cu un conținut informațional particular, acceptând ritmurile și deprinderile intelectuale ale receptorului, modul lui de a se conecta, de a se implica, de a interfera cu acest conținut se va putea numi urmașul de drept al cărții de azi și de totdeauna, dacă într-o bună zi alte tehnologii vor permite realizarea unui produs mai adecvat nevoii de cunoaștere, mai rezistent, mai ieftin, mai ergonomic. Un produs întemeiat pe lectură, ca proces de continuă determinare și indeterminare, adică pe o continuă deschidere de perspective.

Deși noile tehnologii au indus în sufletul multora o anumită teamă, trebuie să privim spre viitor cu optimism, să nu uităm că ideile fecunde și progresul înving tradițiile învechite. Astăzi trebuie neapărat dezvoltat ceea ce s-ar putea numi o nouă conștiință cetățenească în și prin informare. Trebuie mers în mod hotărât către o nouă cultură a informației, care va permite omului, societății, să gândească și să acționeze în acest nou univers tehnic, fără a-i deveni sclav.³

Dar s-au schimbat multe în jurul nostru, s-a dezvoltat industria, tehnologia, iar tehnica de calcul a invadat practic toate domeniile de activitate. În acest context al informatizării și automatizării, nu s-a modificat cartea scrisă, ci au apărut alternative: cartea electronică sau cartea virtuală. Informația apare și pe alt suport decât hârtia. Mai mult, au apărut și apar documente multimedia, care au un conținut bogat de informații sub diverse forme: text, imagini, muzică, filme, toate înglobate pe un singur suport fizic. Rezultatul este și el diferit. Nu mai înveți, ci afli! Nu mai citești, ci te informezi! Nu mai memorezi, ci faci conexiuni și descoperi lucruri nebănuite!

² Mihai Drăgănescu, *De la societatea informațională la societatea cunoașterii*. București, Editura Tehnică, 2003.

³ Robert Covaru, *Între spaimele milenariste și retorica perenității: Unde este biblioteca viitorului?* în Revista *Biblioteca*, nr. 8 / 2002.

Biblioteca nu mai este un loc rece, întunecat, umed, prost ventilat și prăfuit. Nu mai este un simplu depozit de cărți. Ea va trebui să devină unul din cele mai atractive spații pentru viața comunității, dată fiind competiția cu celelalte mijloace de comunicare în masă și de informare. În acest context, ea trebuie să-și asume cele patru roluri de bază ale unei biblioteci publice:

- centru cultural;
- centru educațional și de învățământ;
- centru de informare și documentare;
- centru social.

În toată lumea, bibliotecile se află într-o continuă transformare din dorința de a identifica noi forme și mijloace de diseminare a informației către utilizatori. Trecerea de la biblioteca clasică la cea electronică, adică biblioteca ale cărei funcții și servicii sunt asistate de calculator și care își construiește baze de date bibliografice în locul cataloagelor, și chiar la biblioteca virtuală, ca rezultat al interconectării diferitelor baze de date, nu mai este o tendință modernă, ci realitatea care trebuie construită și dezvoltată acolo unde nu există.

Setea de informare a atins niveluri fără precedent. Omenirea este sortită cunoașterii, lung proces care înseamnă, pe lângă acumularea continuă de informații, organizarea cunoștințelor dobândite, ierarhizarea lor, crearea unui întreg lanț de corelații ce vor duce în final la regăsirea informației, înțelegere și înțelepciune. Este de la sine înțeles că rolul bibliotecii în zilele noastre este mai mult decât acela de simplu depozitar al informației, care, cu siguranță, a devenit atât de vastă, încât multe resurse sunt inaccesibile publicului larg. Biblioteca are rolul de a organiza informația pe care o deține și de a o face accesibilă unui număr cât mai mare de utilizatori. De multe ori, cercetătorul se află în imposibilitatea de a utiliza documente indispensabile cercetării, și aceasta deoarece multe dintre resursele cu o inestimabilă valoare informativă și documentară au devenit cărți rare, care nu au mai fost reeditate. Bibliotecile și arhivele, care trebuie să vină în întâmpinarea acestor nevoi ale cercetătorului, sunt în căutarea unor soluții virtuale, electronice, care să înlăture pe cât posibil, orice obstacol în calea informării.⁴

Descoperirile din sfera tehnologiei digitale au deschis noi orizonturi bibliotecilor și, în același timp, utilizatorilor, adevărații beneficiari ai progresului, actorii cei mai importanți ai sistemului informațional. Acest sistem îi cuprinde, de asemenea, pe creatorii de informație, furnizorii și depozitarii acesteia (biblioteci,

⁴ Pierre-Yves Duchemin, *Arta informatizării unei biblioteci: Ghid practic*. Timișoara, Editura Amarcord, 1998.

arhive și centre de documentare), care au rolul de a o păstra într-un cadru organizat și de a deservi nevoia de informare a publicului larg.

În civilizația informației, bibliotecile nu pot rămâne ce-au fost, doar simple depozitare de cărți, închise în forme rigide, ci trebuie să se adapteze și să se dezvolte, să devină elemente cheie ale societății informaționale, prin organizarea și distribuirea informației cu mijloace electronice.⁵

Experiența ultimelor decenii a dovedit că informatizarea este un proces care duce rapid la modernizarea funcționării bibliotecilor. Informatizarea a revoluționat lumea sfârșitului de mileniu, devenind o putere mondială, alături de economie, bani sau forță militară. Cine dorește să fie cu adevărat puternic trebuie să utilizeze fără rezerve informația.

Ultimii ani au arătat că informatizarea nu este o simplă metodă de modernizare, ci și una de redefinire a bibliotecii. Instalarea echipamentelor electronice (calculatoare) nu a dus doar la creșterea vitezei de lucru și la ușurarea condițiilor de muncă ale bibliotecarilor ci, poate chiar mai mult, la re poziționarea bibliotecilor în contextul informațiilor. Numai că aceasta s-a produs diferențiat, aproape aleatoriu în funcție de parametrii proprii fiecărei unități. Structuri fundamentale de informare și documentare, deținătoare de fonduri primare esențiale, bibliotecile românești au pășit pe această cale mai mult din inițiative individuale și adesea cu rezolvări locale. Puținătatea fondurilor, dar și a experienței au făcut ca deschiderea de după 1990 să fie folosită de fiecare după posibilități.

Proveniența, mai ales externă a resurselor, limitate și strict orientate, a direcționat efortul spre anumite zone, cu deosebire spre bibliotecile mari, cu capacitate sporită de a atrage resurse, încât ceea ce s-a făcut până acum în domeniu acoperă numai o mică arie din ansamblul resurselor infodocumentare românești.

Rolul esențial al bibliotecii este de a pune la dispoziția publicului cititor zestrea spirituală și culturală a întregii omeniri, grație posibilităților oferite de tehnologiile multimedia. Scopul unui astfel de proiect este de a exploata programele de digitizare existente pentru a construi o bază vastă de documentație distribuită electronic prin mijloacele de comunicare globală. Etapa următoare are în vedere dezvoltarea și implementarea unor modalități complexe de a lucra cu această bază de informație. Înlesnirea accesului la o întregă enciclopedie

⁵ Ioana Dragotă, *A informatiza, informatizare*, în Revista *Biblioteca*, nr. 11-12 / 2004.

universală este doar un prim pas. Remarcabile sunt modalitățile prin care procesele de documentare vor fi ușurate și optimizate.⁶

Un alt aspect important pe care trebuie să-l avem în vedere vorbind despre bibliotecă în condițiile informatizării și automatizării este numărul mult mai mare de cititori pe care îl atrage, și datorită posibilității de a accesa informația necesară de la distanță, prin internet. Astfel, cititorul grăbit sau cel care nu are la dispoziție timpul necesar pentru a intra într-o bibliotecă nu mai are nevoie să petreacă ore în șir în sala de lectură; de la calculatorul propriu sau prin dispozitivul special de lectură, are la îndemână informațiile necesare.

Biblioteca virtuală este ultima etapă dintr-un lung și laborios proiect – informatizarea bibliotecilor – proiect care exprimă, în fond, necesitatea ca bibliotecile să fie transformate în sisteme deschise și integrate sistemului mondial de documentare științifică și bibliografică.⁷ Fără baze de date, fără punerea lor într-o relație interactivă, învățământul și cercetarea pot deveni simple procese cumulative și repetitive. Prin urmare, informatizarea structurilor infodocumentare atestă o înțelegere creatoare a sensurilor majore ale dinamicii cognitive. Noua tehnologie creează o nouă formă de prezentare, organizare, acces la informație, având ca rezultat un produs de informare complex și ușor de utilizat.

Biblioteca nu va putea să nu devină și în România ceea ce este în alte țări: un centru de informare și documentare pentru comunitate, un serviciu public de informare și formare a utilizatorilor, activ, dinamic, adaptabil, implicat în viața socială și culturală, centru ce gestionează o imensă cantitate de informație foarte diversă. Ceea ce se impune acum este modificarea mentalității bibliotecarului, care, la rândul lui, trebuie să modifice mentalitatea utilizatorilor. Aceștia din urmă trebuie în primul rând informați cu privire la existența unor servicii la care pot apela pentru informarea generală – care le pot servi în interes personal și profesional în rezolvarea problemelor curente ale vieții. Informarea și formarea utilizatorilor ocupă un loc privilegiat în strategiile bibliotecilor din alte țări și este foarte limitată la noi. În mod evident, mai ales bibliotecile județene au posibilități mai mari pentru a-și informa utilizatorii reali și potențiali despre serviciile pe care le oferă, fondurile de care dispun și sfera lor de interes, despre utilitatea unor surse de informare. A venit timpul ca, și la noi, bibliotecarii să aibă în vedere, în mai mare măsură, necesitatea de a pune la curent utilizatorii cu serviciile de care pot dispune, printr-o mediatizare adevărată, prin tipărituri de calitate care să facă posibilă, pentru fiecare cetățean, prin apelul la serviciile bibliotecii publice,

⁶ Doina Banciu, Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, *Biblioteca și societatea*, București, Editura Ager, 2001.

⁷ Raluca Lupșa, Mihai Păunescu, *Biblioteca viitorului*. În *Cartea electronică* – coord. Doina Banciu. București, Editura Ager, 2001.

informarea de care el ar putea avea nevoie. Biblioteca trebuie să depășească prejudecata așteptării publicului în localurile sale și trebuie să se manifeste în viața comunității în mult mai mare măsură decât până acum.

De la înființarea sa, biblioteca publică a fost permanent raportată la colectivitatea ale cărei interese de informare și documentare le servește și pentru care a fost, de altfel, creată. Fiind o instituție culturală, cu puternice valențe tradiționale, rolul ei în societatea începutului de mileniu crește, deci posibilitățile educației permanente ale oamenilor s-au diversificat, prin apariția unor noi instituții, ce folosesc multiple mijloace moderne de comunicare.

Ideal, o bibliotecă publică își îndeplinește funcția dacă este capabilă să satisfacă interesele de lectură ale oricărui membru al colectivității din colecțiile proprii sau din acelea ale întregului sistem. Relevantă este capacitatea de adaptare la timpul de care dispune utilizatorul, la starea lui psihică, la ritmul propriu fiecăruia, influențat de starea de oboseală sau de alți factori. Utilizatorului i se oferă deplină libertate de folosire a documentelor, posibilitatea de abordare sau de revenire asupra acestora. De asemenea, biblioteca publică devine tot mai mult un complement de neînlocuit al altor instituții culturale sau mijloace de educație permanentă.⁸

În amplul proces de dezvoltare și organizare a societății contemporane în general, biblioteca, parte componentă a sistemului și a subsistemului cultural, trebuie să-și direcționeze activitatea în așa fel, încât să mențină permanent un echilibru între stabilitate și dinamism, între modalitățile clasice și cele moderne de interacțiune, între funcția tradițională și tendințele novatoare. Pentru realizarea acestor deziderate este imperios necesară o activitate managerială realistă, bibliotecile adoptând și adaptând principii și metode general valabile în lumea afacerilor, a producției industriale sau a strategiei de guvernare.⁹

Viitorul bibliotecii depinde, desigur, de factori sociali, economici sau de altă natură pe care nu îi controlează, dar depinde, cel puțin în aceeași măsură, și de capacitatea ei de a se adapta la evoluția rapidă a societății, la schimbările pe care progresul tehnologic le produce în toate domeniile de activitate. Biblioteca nu se poate închide în sine, mimând adaptarea sau, mai rău, respingând-o aprioric. Soarta ei depinde de modul în care răspundem provocărilor vremii.

Una dintre realele amenințări pentru bibliotecile de la noi este considerarea, în continuare a utilizatorului ca un auxiliar al procesului și nu ca un element central al acestuia. O bibliotecă excelent organizată, beneficiind de spații de

⁸ Adriana Trif, *Incursiuni în procesul de automatizare*, în Revista *Biblioteca*, nr. 11-12 / 2004.

⁹ Petruța Blaga, *Managementul sistemelor informaționale*. Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2001.

lectură adecvate, de fonduri documentare valoroase și de dotări tehnologice moderne nu este, în cele din urmă, decât o bibliotecă tradițională cosmetizată, câtă vreme reacționează strict la solicitările utilizatorilor reali și nu știe să se pună în valoare printr-o atitudine proactivă față de toți utilizatorii potențiali, printr-o reală preocupare pentru nevoile lor de informații.

Nici bibliotecile din țara noastră nu au fost ocolite de pătrunderea după 1990 a tehnicii de calcul, a informatizării și automatizării în toate domeniile de activitate. Informatizarea s-a făcut încet și neuniform deoarece resursele financiare necesare au fost asigurate din fondurile bugetare în cea mai mare parte. Cu toate acestea, bibliotecile județene au în momentul de față câte o rețea de calculatoare proprie, mai mică sau mai mare, în funcție de investițiile pe care au reușit să le obțină de la autoritățile financiare, a fondurilor obținute de la Ministerul Culturii prin Programul Național de Informatizare și Automatizare sau a unor fonduri de finanțare externă.

Cea mai mare parte a bibliotecilor județene utilizează Tinlib-ul ca program de gestionare a activității lor. Alte biblioteci județene folosesc programul Alice, sau Biblis. Multe biblioteci au și acces la Internet, limitat sau nelimitat, în funcție de posibilitățile financiare ale fiecăreia.

La nivel național se urmărește crearea unui Consorțiu de biblioteci și centre de informare care să-și pună în comun bazele de date, permițând astfel crearea Catalogului Național Partajat. Se dorește, de asemenea, și traducerea listelor de autoritate Rameau pentru utilizarea lor în toate bibliotecile în vederea completării câmpului „vedete de subiect.” Acestea, împreună cu un program adecvat care să permită accesarea pe Internet a bazelor de date în regim on-line sunt pași importanți în procesul de informatizare și automatizare a serviciilor de bibliotecă, dar realizarea lor este relativ înceată, în special din considerente financiare.

2. Programe pentru gestionarea activității de bibliotecă

Cum se știe, primele reprezentări cu privire la informatizare erau legate mai ales de dimensiunile cantitative, de creșterea capacităților de stocare, de viteza de regăsire, de posibilitatea reducerii generale a personalului prin creșterea productivității specifice. Abia mai târziu s-a înțeles că, informatizarea structurilor infodocumentare, mai ales a bibliotecilor, produce o revoluție totală, legată de toate verigile lanțului informațional. Într-o etapă ulterioară, perceperea consecințelor informatizării a trimis la zone calitative mai profunde. Informatizarea promite modificarea tabloului lumii, a poziției individului, schimbă raporturile dintre formele comunicării și, implicit, ale existenței.

Tehnologiile informației fac posibilă organizarea celor mai diverse structuri flexibile ale consorțiilor locale, regionale, naționale și internaționale, bazate pe punerea în comun a resurselor, a celor mai neașteptate combinații ad-hoc, care

pot conduce la rezolvarea unor probleme concrete. Sunt nesfârșite lanțuri de oportunități care trebuie intens exploatare de un management inteligent și deschis, într-o societate care, la rândul ei și la scară globală, va învăța să-și depășească rigiditățile.

Bibliotecile publice din țara noastră înaintează pe calea informatizării în funcție de resursele financiare obținute în acest scop. Biblioteca Națională și Asociația Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBBPR) urmăresc și coordonează, printr-un program comun, informatizarea bibliotecilor și legarea lor în rețea prin conectarea la Internet. Bibliotecile județene, în marea lor majoritate, au achiziționat programul Tinlib de gestionare a activității de bibliotecă cu care și-au creat fiecare baza de date a fondului de carte existent, folosind Modulul Catalogare al programului, și evidența cititorilor și a cărților împrumutate prin utilizarea Modulului Circulație. Decalajul dintre biblioteci în ceea ce privește informatizarea apare ca urmare a resurselor financiare diferite de care dispun, ele fiind arondate din punct de vedere administrativ consiliilor județene sau locale, dar și receptivității, dorinței și posibilităților lor de adaptare la noile tehnologii.

Biblioteca Județeană Mureș a pășit pe calea informatizării odată cu alte biblioteci publice din țară. În momentul de față, dispunem de o rețea de calculatoare și de programul Tinlib¹⁰ cu care s-a creat o bază de date ce cuprinde cărțile intrate în bibliotecă începând cu anul 1990 și o bază de date a cititorilor.

Bibliotecile județene care au început informatizarea printre primele, și-au creat bazele de date cu diferite programe cum ar fi: Oracle la Cluj, Isis la Timișoara sau un program propriu creat în Fox sub Dos la Piatra-Neamț. Ulterior, au trecut, printr-o reconversie de date, la programul Tinlib, cu excepția Bibliotecii Județene Neamț. Pe parcurs, în măsura în care alte biblioteci au pornit pe drumul informatizării, majoritatea au optat tot pentru programul Tinlib, dar nu pentru că era cea mai bună ofertă, ci pentru că era practic unica de pe piața românească. Ulterior a apărut un alt program de bibliotecă, Alice,¹¹ care a pătruns cu preponderență în mediul universitar, însă l-au adoptat și câteva biblioteci județene, cum ar fi cea de la Brașov.

Cele două programe, Tinlib și Alice sunt foarte scumpe și pot fi achiziționate cu greu de bibliotecile orașenești sau comunale, în cazul în care acestea primesc fonduri pentru achiziționarea de calculatoare. Deci, bibliotecile județene sunt, din punct de vedere financiar, singurele care se pot folosi de aceste două programe. Sigur, și fondul de carte este mare în cazul lor și nu pot lucra decât cu programe proiectate să vehiculeze un număr de date pe măsură.

¹⁰ Manualele Tinlib.

¹¹ Ghidul de bază pentru Alice.

Totuși bibliotecile mai mici nu ar trebui să scape din vederea firmelor care produc sau implementează programe pentru biblioteci și acestea ar trebui să ofere și variante pentru biblioteci medii și mici, evident la un preț proporțional mai mic.

Un astfel de program folosește biblioteca din Reghin, care dispune în prezent de patru calculatoare. Este vorba de programul Biblis, implementat de firma Bitlib Service din Sfântu-Gheorghe. Acesta este un program modular utilizat pentru gestionarea activităților în bibliotecile mici și medii, creat de firma menționată și utilizat de câteva biblioteci din țară, printre care și Biblioteca Județeană Harghita din Miercurea-Ciuc.

În ultimul timp am mai văzut două oferte de programe create de două firme din țara noastră. Sigur că aceste programe se vor utiliza în diferite biblioteci mici, școlare, comunale orășenești, în măsura în care vor exista fonduri pentru achiziționarea și asigurarea service-ului lor și, de asemenea, în măsura în care firmele respective vor pătrunde pe piață.

Voi prezenta în tabelul de mai jos o situație comparativă privind ofertele de prețuri de care dispun eu în momentul de față pentru pachetul de programe oferit de aceste firme.

Firma	Programul	Pachetul oferit	Preț	Service
IME- România	Tinlib (aplicație sub DOS)	catalogare cpac evidență	3867 USD	1500 USD/an
		catalogare cpac evidență circulație rapoarte	8540 USD	
		catalogare cpac evidență circulație rapoarte achiziții seriale comunicații	16766 USD	
Softlink România	Alice (aplicație sub Windows)	Monoutilizator	2500 USD	850 USD/an
		Multiutilizator	10000 USD	
Sitlib Service Sf.- Gheorghe	Biblis (aplicație sub DOS)	Monoutilizator	200 USD /modul	100 USD/an
		multiutilizator	350 USD /modul	
E&E Software Enterprise, Arad	Program de gestiune a unei bibliotecii	Modul Carte Modul Abonat Modul Internet Modul Conectare	500 USD	
Globe Seattle, Suceava	Sistem automatizat pentru gestionarea împrumuturilor în bibliotecii (aplicație Access)		980 USD	12 luni la beneficiar

Prețurile prezentate mai sus se referă însă numai la soft, dar nu sunt singurele costuri necesare pentru informatizare în cazul în care o bibliotecă mică, fie ea orașenească sau comunală, își propune să se modernizeze. În primul rând este nevoie de cel puțin un calculator. Apoi sunt necesare: un sistem de operare și un pachet de programe Office (Word, Excel, Acces Power Point). Se poate întâmpla ca acest calculator să fie dobândit prin sponsorizare sau donație. În cazul în care biblioteca se limitează la un singur calculator, pe lângă cele menționate mai sus, mai este nevoie doar de un program dedicat de bibliotecă.

Dacă se dorește crearea unei rețele de câteva calculatoare, pe lângă cele menționate, mai este nevoie ca un calculator să fie configurat ca server; mai sunt necesare huburi, cablu pentru realizarea fizică a rețelei și soft de rețea. Sigur că, pe lângă toate acestea, trebuie ca autoritatea financiară să dorească să asigure fonduri și pentru consumabile, service și eventual pentru perfecționarea bibliotecarului în materie de operare pe calculator, dacă este necesar.

Din păcate, nu totdeauna se pun în cumpănă toate costurile necesare și atunci se poate întâmpla ca tehnica de calcul să nu poată fi folosită pentru ceea ce a fost destinată.

În biblioteca noastră, deoarece nu facem încă împrumutul în regim automatizat, am creat o aplicație în Excel pentru statistica de bibliotecă, aplicație ce permite totalizarea automată și listarea paginilor de statistică, conform modelului Probip 2000, folosită la sala de lectură și la secția de împrumut adulți. De asemenea, pentru statisticile cărților inventariate sau a celor casate, precum și pentru RMF, avem asemenea aplicații Excel care ușurează calculul statistic sau reportările de date și permit totodată multiple verificări pentru corectitudinea totalizărilor. Aceste aplicații se folosesc la secția Completarea, Prelucrarea și Organizarea Colecțiilor în procesul de prelucrare a cărților.

Aplicațiile în Excel menționate mai sus, împreună cu programele pentru listarea permiselor și a etichetelor cu numere de inventar cu cod de bare, realizate tot în Excel, pot fi folosite de orice bibliotecă dotată cu un calculator și un pachet Office. Word-ul din pachetul Office permite editarea de text și realizarea întregii corespondențe în mod rapid, eficient și în condiții grafice deosebite, deoarece se pot crea pagini cu antetul instituției, iar documentele pot fi listate în numărul de exemplare dorit și se pot multiplica oricând este nevoie.

Punând alături experiența mea în utilizarea și exploatarea Tinlib-ului, precum și cunoștințele în ceea ce privește utilizarea programelor din pachetul Office, am considerat că nu ar fi lipsit de interes să creez un program de bibliotecă în Access,¹² program ce poate fi utilizat de bibliotecile comunale din județul nostru, care nu au resurse pentru achiziționarea unui soft dedicat, de biblioteci școlare sau chiar de filialele bibliotecii noastre, în cazul în care vor putea fi dotate cu calculatoare și nu vom avea în același timp posibilitatea legării lor în rețea cu sediul central.

Pentru „încălzire”, am creat un program pentru o bibliotecă personală, program în care nu se are în vedere inventarierea sau evidența cititorilor, ci doar evidența titlurilor cărților din rafturile personale. Formularul de introducere a înregistrărilor acestui program arată ca în figura de mai jos:

¹² Roger Jennings, *Totul despre Microsoft Access 2000*. București, Editura Teora, 2001.

Fig. 1. Formular de introducere a datelor în tabelul bazei de date pentru biblioteca personală

Proiectarea bazelor de date¹³ presupune fixarea structurii bazei de date și a metodelor de prelucrare a datelor, spre deosebire de utilizarea bazei de date, care privește mai mult informațiile stocate la un moment dat. Dacă în mod normal baza de date își schimbă frecvent conținutul, structura ei rămâne nemodificată pe lungi perioade de timp.

În Access toate tabelele, formularele, interogările și rapoartele sunt stocate într-un singur fișier, fapt care ușurează lucrul cu baza de date respectivă. Aceasta, deoarece deschiderea bazei de date presupune automat accesul la toate componentele acesteia, nefiind nevoie de deschiderea mai multor fișiere și de lucrul cu mai multe fișiere separate în același timp.

Toate datele introduse în baza de date ajung într-un tabel unde sunt stocate. Se pot introduce date direct în tabel, dar această metodă este ceva mai neobișnuită. Cei mai mulți utilizatori consideră că este mai ușor să creeze un formular special afișat pe ecran, în care să fie introduse datele. Access leagă formularul de tabel și transferă în tabel datele care se introduc în formular.

Programul pentru biblioteci creat de mine este structurat pe două tabele de date, unul pentru evidența publicațiilor și celălalt pentru evidența cititorilor. Introducerea datelor în cele două tabele se face prin intermediul a două formulare: „Introducere date publicații” pentru crearea bazei de date a publicațiilor, iar formularul „Cititori” pentru evidența utilizatorilor.

¹³ Octavian Bâscă, *Baze de date*. București, Editura All, 1997.

În cele ce urmează este prezentat formularul „Introducere date publicații” în care datele referitoare la un titlu sunt grupate prin intermediul unui tabulator, în patru grupe: responsabilități, date de apariție, clasificare CZU și subiecte, și evidența cărților. Titlul cărții este permanent vizibil în formular, indiferent în care secțiune a tabulatorului se face consultarea datelor referitoare la respectiva publicație.

The screenshot shows a software window titled "Introducere date publicatii : Form". It features a tabbed interface with the "Responsabilități" tab selected. The form contains a dropdown menu for "Titlul cărții". Below this, there are three rows of input fields for author information: "Primul autor", "Al 2-lea autor", and "Al 3-lea autor". Each row also includes a dropdown for "Responsabilitatea 1", "Responsabilitatea 2", and "Responsabilitatea 3" respectively. The status bar at the bottom indicates "Record: 1 of 1".

Fig. 2. Formular de introducere a datelor în tabelul pentru evidența publicațiilor bazei de date pentru biblioteci mici, cuprinzând datele referitoare la responsabilitățile principale și secundare

The screenshot shows the same software window, but with the "Date apariție" tab selected. The form contains several input fields: "Locul editării", "Editura", "Anul", "Număr de pagini", "ISBN", "Preț", "Colecția", "Număr în colecție", and "Serie". The status bar at the bottom indicates "Record: 1 of 1".

Fig. 3. Formular de introducere a datelor în tabelul pentru evidența publicațiilor bazei de date pentru biblioteci mici, cuprinzând datele referitoare la apariția publicației și colecție

Fig. 4. Formular de introducere a datelor în tabelul pentru evidența publicațiilor bazei de date pentru biblioteci mici, cuprinzând datele referitoare la subiecte și CZU

Fig. 5. Formular de introducere a datelor în tabelul pentru evidența publicațiilor bazei de date pentru biblioteci mici, cuprinzând datele referitoare la inventariere

În figurile următoare este prezentat formularul „Cititori” utilizat pentru crearea bazei de date a cititorilor și pentru evidența împrumuturilor. În acest formular, numele, prenumele și numărul de permis ale cititorului sunt

independente de restul datelor, care, la rândul lor, sunt grupate tot prin intermediul unui tabulator în următoarele grupe: Date personale, Domiciliu, Loc de muncă, Girant, Împrumut.

Fig. 6. Formular de introducere a datelor în tabelul pentru evidența cititorilor și împrumutului bazei de date pentru biblioteci mici, cuprinzând datele personale ale cititorului

Fig. 7. Formular de introducere a datelor în tabelul pentru evidența cititorilor și împrumutului bazei de date pentru biblioteci mici, cuprinzând datele referitoare la împrumut

Produsul final al aplicațiilor de baze de date sunt rapoartele. În Access, raportul este un tip de formular continuu, destinat în mod special tipăririi. Programul Access combină datele din tabele, interogări și chiar formulare, și generează rapoarte ce pot fi tipărite și distribuite celor care îi solicită. Un astfel de raport poate conține toate datele din câmpurile unui tabel sau ale unei interogări, ori numai o parte a lor, în funcție de solicitările și nevoile beneficiarului programului. Pentru exemplificare este prezentat un tip de raport pentru împrumut de carte.

<i>Nume</i>	<i>Prenume</i>	<i>Număr permis</i>	<i>Nr inv împrumutată 1</i>	<i>Titlul cărții</i>	<i>Prinul autor</i>	<i>Cota de raft</i>
-------------	----------------	---------------------	-----------------------------	----------------------	---------------------	---------------------

Fig. 8. Raport cuprinzând datele cu privire la situația împrumutului

Baza de date prezentată în lucrarea de față poate fi utilizată după o perioadă de testare. Pentru aceasta urmează să introduc date și cititori „fictivi”, imaginând în același timp tot felul de situații mai deosebite cu care ne-am confruntat, atât la prelucrare cât și la evidența cititorilor. Trebuie testat modul în care se face împrumutul și corectitudinea datelor regăsite la evidența cărților, a cititorilor, precum și în partea de împrumut. De asemenea, doresc să generez o serie de rapoarte care să cuprindă, pe lângă liste privind situația împrumutului, a întârzierilor, și eventuale liste de cărți, sortate după diferite criterii. Pentru aceste situații va trebui să mă consult cu colegii de la diferite secții, pentru a prevedea cât mai multe situații posibile de a apărea în timpul utilizării programului. Trebuie totodată, pe parcursul acestor verificări, avute în vedere și urmărite conexiunile și legăturile proprii prezentului program și făcute corecturile necesare.

Consider că este foarte importantă această perioadă de testare deoarece, lucrând cu programul Tinlib am avut multe situații în care, după unele modificări, upgrade-uri sau generatoare de rapoarte noi, am avut surpriza de a vedea că unele probleme nu au fost rezolvate corespunzător sau au rămas unele scăpări, tocmai din cauză că nu s-au făcut testările necesare. De altfel, privitor la Tinlib, aceste probleme se rezolvau pe seama semnalărilor venite de la biblioteci către firma

IME, în măsura în care fiecare descoperea câte o situație necorespunzătoare în partea din meniu în care lucra.

Nu doresc să fac o comparație a celor două programe, însă, având experiența lucrului cu programul Tinlib, doresc să evit o serie de probleme care pot să apară în orice bază de date care gestionează activitatea unei biblioteci, fie ea mai mică sau mai mare.

3. Concluzii

„Atacați problemele complicate împărțindu-le în probleme mai mici pe care apoi să le puteți rezolva.”

(Edgar Dijkstra)

Nu mai trebuie demonstrat că utilizarea calculatorului și-a dovedit din plin eficiența în stocarea, organizarea, regăsirea și difuzarea informației. În biblioteci, centre de informare, muzee moderne, nenumărate procese se desfășoară asistate de calculator.

A dezumanizat calculatorul procesele în biblioteci, le-a făcut mai aride, a îndepărtat cititorul de sursa primară? Sau i-a facilitat înțelegerea, i-a câștigat timpul, l-a ajutat să se descurce în noianul de informații de astăzi, atât de numeroase, diverse și rapid modificabile? Ne-am îndepărtat sau apropiat unii de alții?¹⁴

Intrați în societatea informației, dacă privim retrospectiv ne dăm seama că, de fapt, instrumentele de informare își au originea în biblioteci. Primele surse de informare, în afară de cărți, au fost cataloagele și bibliografiile elaborate de bibliotecari. Pe măsură ce omenirea a acumulat noi cunoștințe, s-a făcut simțită și nevoia de sistematizare, de lucrări de informare tot mai cuprinzătoare și mai diverse. Fiecare nouă sursă de informare, fiecare nou instrument a răspuns unor nevoi psiho-sociale și culturale.

Intrucât informația circulă tot mai repede și proliferază spectaculos, sursele de informare trebuie să țină pasul cu dinamica producției, ceea ce face necesară aducerea lor la zi în permanență. Diversificarea utilizatorilor creează și niveluri diversificate ale informării, fiecărui corespunzându-i și surse de informare predilecte.

Într-o societate în continuă schimbare, trebuie să ne adaptăm continuu cerințelor ei, să ne adaptăm și să acceptăm schimbarea, să ne obișnuim cu noua tehnică și să o folosim pentru ușurarea propriei munci precum și să venim în ajutorul utilizatorilor de informație care apelează la serviciile bibliotecii noastre. Pe lângă servirea cititorilor, rapid și eficient în noile condiții create de utilizarea

¹⁴ Emil Vasilescu, *Modernizarea - un proces continuu*, în Revista *Biblioteca*, nr. 11-12 / 2004.

calculatoarelor, trebuie folosită tehnica de calcul și de către bibliotecari în munca proprie aflată în spatele deservirii utilizatorilor.

Din păcate, în acest început de veac și de mileniu, calculatorul mai reprezintă încă pentru mulți bibliotecari o noutate, iar unii se simt chiar timorați când sunt față în față cu această mașină. Ei trebuie să înțeleagă că această mașină este de fapt o unealtă care le ușurează munca, îi ajută în căutarea, găsirea și manipularea informațiilor. Sigur, pentru aceasta trebuie să fie instruiți și să se familiarizeze cu lucrul cu calculatorul. Dar, încet - încet, ne vom obișnui și vom învăța să-l folosim tot mai mult.

Pe de altă parte ne lovim de bugete tot mai sărace, iar forurile administrative nu se grăbesc să aloce prea mulți bani pentru investiții într-o instituție care nu produce nimic, ci doar cere bani. Și iarăși inerția este mare și nu se înțelege sau nu se dorește să se înțeleagă că tehnica de calcul pe de o parte nu merge fără consumabile, iar pe de altă parte, ea însăși se uzează moral extrem de rapid și trebuie înlocuită. Și mai ales, se uită că toți am fost elevi și studenți și am avut nevoie de serviciile acestei instituții „care înghite bani și nu produce nimic”, că tânjim de multe ori după o carte pe care nu ne permitem să o cumpărăm și dăm fuga la bibliotecă să o împrumutăm; pensionarii cel puțin sunt în această situație.

Biblioteca are cititori de toate vârstele și toate categoriile sociale și dorește să-i poată servi pe toți, de la copii preșcolari la cercetători și pensionari și se străduiește să facă față tuturor cerințelor. Cu toate greutățile financiare și de mentalitate, consider că reușim să avansăm, chiar dacă cu pași mărunți, dar cu dorință și entuziasm. Nu putem să înotăm împotriva curentului și nici să ne lăsăm totalmente în voia sorții, deoarece în acest mod ne condamnăm singuri. Cel mai mult trebuie să luptăm să schimbăm niște mentalități, pentru ca imaginea și utilitatea bibliotecii să fie percepută cu totul altfel, atât în interior cât și în afară, dar mai ales la nivelul forurilor administrative.

Informatization, Automatization and Library Computer Programmes

Abstract

We have to admit that all human activities are close connected to books. Inside of a transforming society, like ours, we need more and more to be perfectly informed; library, as the most appropriate informative, educational and recreative centre, needs to be a special place for readers, a place of spending a pleasant and useful time. More than that, its role is to offer the information the readers are asking for in a short time. From this point of view, the librarian became the liaison between readers and the information they need.

We are the witnesses of a new reality, that changed the way we offer and receive information; it is about the process of transformation library which is going through, from the classical to the electronical one, who' s based on computer services. Romanian librairies are going through the same process of transformation. Because of the lack of financial resources, this process was not to fast or uniform; on the contrary, sometimes it was quite slow and had many consequences. The most part of county librairies are using Tinlib as library computer programme; but some of them are using Alice or Biblis. Such programmes are quite expensive and there is very difficult for a city library, for example, to buy it.

That is why I have created a library programme, starting from my personal experience on working with Tinlib and with Office soft. The programme was created in Access and it might be used by city or communal librairies, or even school librairies, because they have no financial support to buy a more proffesional soft. More than that, the programme might be used by county library branches, if we may create an appropriate network.